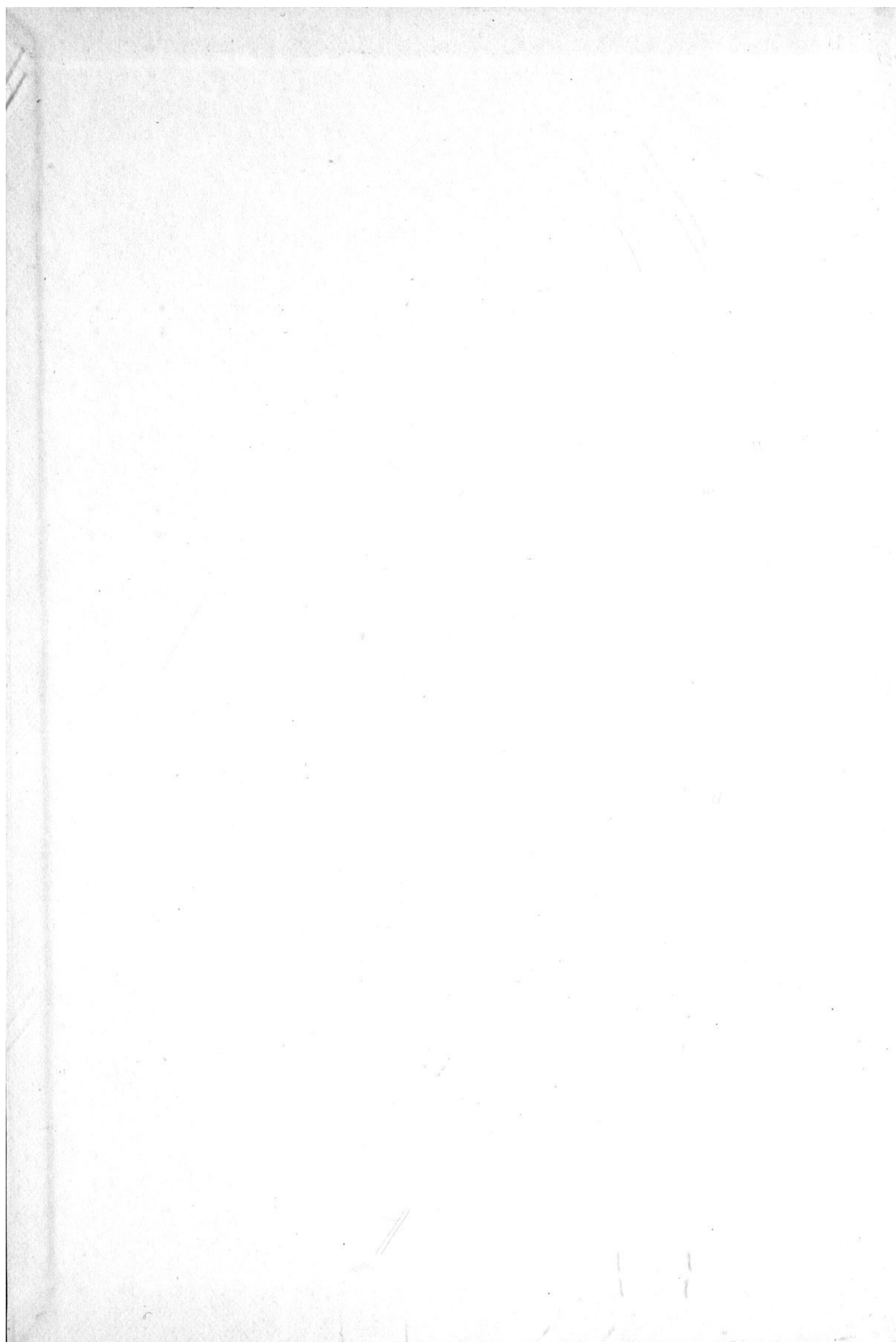

J.W. Brügel

PĚT LET SOCIÁLNÍ POLITIKY

F 9642.
1142/35.

Dr. J. W. BRÜGEL:

PĚT LET
SOCIÁLNÍ POLITIKY

ZVLÁŠTNÍ OTISK
Z Č. 4. ROČ. XVI. SOCIÁLNÍ REVUE.

PRAHA 1935.

TISKEM LIDOVÉ KNIHTISKÁRNY (A. NĚMEC A SPOL.) PRAHA II., HYBERNSKÁ 7.

ZF264

*„Pravá demokracie nebude jen politická,
nýbrž také hospodářská a sociální.“ —
President Masaryk: „Světová revoluce.“*

Po prvé za existence našeho státu ukončil volený parlament téměř celé zákonodárné období. Obklopen politickými a sociálními otřesy, které změnily tvářnost střední Evropy k nepoznání, vzdoroval systém, který v prosinci 1929 přebíral vládu našeho státu, všem bouřím doby a přežil i zúžování své základny, dáváje tak stále najevo svou životaschopnost a tím tvořivou energii, která je vlastní demokratickým metodám, proti nimž tak často je žehráno. Přes všechny protichůdné zájmy, jichž existence nikdy nebyla popírána a které na sebe narážely často velmi tvrdě, aby znovu zase našly spravedlivé vyrovnaní, vydala vládní koalice, která od roku 1929 s malými změnami a se změnou větší, která představuje vystoupení národní demokracie z vlády, držela otěže vlády v rukou, demokracii čestné svědectví a čest její zachránila.

Nynější vláda republiky musila totiž bojovati s těžkostmi jako žádná vláda předtím. Zmoci plně tyto potíže, bylo nad její síly, jako je to nad síly každého, i nejjednoduššího režimu. Pokusíme se však v následujících řádcích ukázati, pokud se nynější vládě podařilo vyřešiti demokratickými prostředky a metodami problémy, které jí vyvstaly v oboru sociální politiky.

Převzetí vlády velkou koalicí, která nastoupila v prosinci roku 1929 po koalici občanských stran (1926—1929), spadá časově téměř v dobu, kdy dochází k těžké hospodářské krizi, která spolu s krizí agrární zasadila veškerému hospodářství našeho státu velmi těžkou ránu, oloupila statisíce lidí o jejich zaměstnání a vydala je nejtěžší bídě. Politický a hospodářský život státu byl v minulém pětiletí z největší části pod vlivem této krise, která, jak se zdá, stabilisovala se prozatím ve formě hospodářské deprese. Prvou nejdůležitější starostí vlády republiky bylo pomoci obětem hospodářské katastrofy, uchrániti je před holou nouzí a podle možnosti dopomoci jim opětně do výrobního procesu. Na počátku činnosti této vlády vykazovala statistika nezaměstnaných 38.293 neumístěných uchazečů o práci (k 30. listopadu 1929). Jich počet od té doby — vyjma lehké zlepšení vždy v letních měsících — neustále stoupal a dosáhl k 28. únoru 1933 nejvyšší číslce 920.182. Počet nezaměstnaných, nebo lépe počet těch nezaměstnaných, kteří u zprostředkovatelen práce se marně hlásili o práci, se během této doby téměř zpěťadvacetinásobil.

Mezitím byl sice nejnižší bod krise u nás překonán — avšak později než v ostatních zemích — neboť počet neumístěných uchazečů o práci k 28. únoru 1935 je o 9.723 nižší než ve stejnou dobu v roce 1934 a o 85.605 nižší než shora uvedené maximum z února 1933 a indexy výroby zanamenávají opět stoupání. Přesto však břemeno, které péče o oběti hospodářské krise státu ukládá, není menší a obstarání potřebných k tomu prostředků spojeno je dnes stejně jako dříve s největšími potížemi.

Obstarávání práce v popředí sociální péče státu.

V popředí všech snah ke zmírnění a překonání důsledků hospodářské krise bylo a je úsilí státu a všech samosprávných svazků obstarati práci, ať již ve formě pořádání prací veřejných nebo ve formě zvýšení pracovní příležitosti v hospodářství soukromém. Snahy ty vyjadřovaly se především tím, že byly hledány cesty, aby našemu zboží byl zajištěn pokud možno dobrý odbyt v cizině. K těmto snahám patří znehodnocení koruny, k němuž došlo minulého roku a které přišlo k dobru našemu exportnímu průmyslu. Sem patří též vydání zákona o exportních úvěrech (zákon z 6. července 1931, č. 121 Sb. z. a n.), který pamatuje jak na poskytnutí státní záruky za dodávky do ciziny, tak také na zajištění exportního úvěru (teprve nedávno parlament tento zákon noveloval zákonem z 9. dubna 1935 č. 70 Sb. z. a n. a nejvyšší hranici pro záruku za úvěr zvýšil na částku Kč 1.856.000.000.—). Sem patří dále zřízení exportního ústavu (1934), vypsání půjčky investiční (1931) a půjčky práce (1933). Sem patří též zákon z 9. dubna 1935, č. 67 Sb. z. a n., který umožňuje vydání státních pokladničních poukázek až do výše 600 mil. Kč pro krytí nákladů na státní investiční práce, jakož i připravované vládní nařízení, které zmocňuje ministra financí vydati státní dluhopisy až do výše 300 mil. Kč, které mají býti uloženy u Národní banky k účelům záruky za vývoz. Sem patří dále organisování produktivní péče o nezaměstnané, zřízení vodohospodářského a melioračního fondu (1931) a lepší dotování fondu silničního a velký počet jiných administrativních opatření, jichž účelem všech je umožnění velkých investičních prací. Také velký počet zákonných opatření, o nichž bude mluveno podrobněji na jiném místě, sloužil tomuto účelu.

Zvláštní péče byla věnována v poslední době zjištění všech možných příležitostí k práci a odstranění administrativních překážek, které brání rychlému provedení různých prací. Tohoto úkolu se podjalo ministerstvo sociální péče z podnětu ministra dr. Meissnera a zjistilo na př., že koncem roku 1934 a počátkem roku 1935 bylo připraveno různých prací zemských, okresních či obecních za více nežli půl miliardy mimo rozpočet a že tyto práce po odstranění administrativních překážek a obstarání menší nedostávající se částky mohou býti ihned provedeny. Tím mohla býti velmi účinně doplněna t. zv. produktivní péče o nezaměstnané.

Konečně sleduje vláda k podnětu ministerstva sociální péče větší investiční plán, který by umožnil zaměstnati při veřejných investičních pracích statisíce nezaměstnaných na delší dobu. K uskutečnění tohoto investičního plánu dojde po odstranění některých překážek rázu finančního. Již však dnes možno říci, že veřejných prací bude zadáno v r. 1935 mimo rozpočet za částku 3 miliardy Kč, tedy s pracemi předvídanými v rozpočtu za částku 5 miliard Kč.

Při této příležitosti nutno se též zmíniti o neobyčejném významu sociálně pojišťovacích institucí pro opatření práce. Zmobilisování rezerv těchto ústavů pro investiční účely — ať již poskytnutím půjček silničnímu fondu atd., nebo poskytnutím půjček obcím — přineslo bohaté ovoce a umožnilo zaměstnání mnoha desetitisícům zaměstnanců.

Zlepšení gentského systému.

Krise zastihla náš stát nedostatečně připravený ve směru sociálně politickém. Státní péče o nezaměstnané byla naprosto nedostatečná, jak pokud jde o rozsah osob do ní zahrnutých, tak co do výše a délky poskytovaných dávek. Zde musilo býti urychleně a energicky zasáhnuo, zde musily býti podniknuty nejprve zákonné předpoklady pro důkladné zlepšení péče o nezaměstnané. Zákon z 19. července 1921, č. 267 Sb. z. a n., který nabyl účinnosti od 1. dubna 1925, kdy nastoupil t. zv. gentský systém místo do té doby platného poskytování přímých podpor se strany státu, stanovil, že nezaměstnaný může dostávat po dobu 13 týdnů státní příspěvek k podpoře vyplácené odborovou organizací, a to ve stejné výši jako je tato podpora. Teprve po pětiletém členství v příslušné odborové organizaci (u ženatých po 1 roce) zvýšil se státní příspěvek na 1½ násobek podpory vyplácené odborovou organizací.

Zákon z 5. června 1930, č. 74 Sb. z. a n., stanovil, že státní příspěvek k podpoře nezaměstnaných činí trojnásobek organizační podpory. U ženatých (vdaných) po jednoročním členství v odborové organizaci a u ostatních po pětiletém členství stoupl státní příspěvek dokonce na čtyřnásobek organizační podpory. Délka vyplácené podpory byla prodloužena z 13 na 26 týdnů, tedy zdvojnásobena, nejvyšší výměra státního příspěvku na den stanovena byla na Kč 18.—. Mimo to obsahoval zákon v čl. III. zmocnění pro ministra sociální péče, aby v dohodě s ministry obchodu, zemědělství a financí povolil pro určitá odvětví, nezaměstnaností zvláště postižená, v případě potřeby jednotlivých uchazečů výplatu mimořádné podpory o dalších 13 týdnů. Mimořádná podpora v nezaměstnanosti vstoupila v účinnost 1. lednem 1931 pro výrobní odvětví nejtěžší postižená (textil, sklo, kovoprůmysl atd.). U mimořádné podpory je finanční účast státu podle tohoto zákona ještě větší než u podpory řádné. — Další článek zákona (IV.) týká se produktivní péče o nezaměstnané, o níž bude promluveno později.

Částečně v důsledku velkého rozmachu nezaměstnanosti, částečně

však v důsledku skutečně pronikavého zlepšení zákonných dávek stouply výdaje na gentský systém velmi rychle, jak vysvítá z této tabulky:

Náklad na gentský systém v letech

1930.....	Kč 46,254.425·35
1931.....	Kč 216,839.773·70
1932.....	Kč 451,403.017·75
1933.....	Kč 527,920.440·40

V důsledku stále se zhoršující finanční krise státu ukázala se brzy nemožnost udržeti všechna zlepšení, k nimž došlo novelou č. 74/1930. Přesto bylo učiněno vše možné, aby provedení nutných omezujících opatření bylo pokud možno oddáleno a aby jich provedení bylo pro nezaměstnané co nejméně tíživé. Téměř celý rok trvalo jednání vlády než došlo na podkladě zmocňovacího zákona k vydání vládního nařízení č. 161 Sb. z. a n. z roku 1933, jež nově upravovalo péči o nezaměstnané podle gentského systému s účinností od 15. září 1933. Druhá novela k zákonu o gentském systému nezměnila nic na zdvojnásobené podpurné době, jakož i na zavedení mimořádné podpory v nezaměstnanosti a tím vlastně na ztrojnásobení doby podpurné pro velkou část oprávněných nezaměstnaných osob. Státní příspěvek (který se nyní nazývá státním příplatkem) činí nyní u svobodných nezaměstnaných dvojnásobek, u ženatých (vdaných) ale bezdětných a u svobodných, kteří pečují o další osobu činí 2½ násobek, u ženatých (vdaných), kteří pečují aspoň o jedno dítě, a u svobodných, kteří pečují aspoň o 2 osoby, činí trojnásobek organizační podpory. Nejvyšší výměra státního příplatku byla snížena s 18 Kč na Kč 12.—, avšak pro členy odborových organizací, kteří platí členský příspěvek aspoň Kč 5.— týdně, stanovena Kč 15.— denně, k mimořádné podpoře na Kč 6.—, případně Kč 7·50 denně.

Přes všechna tato omezující opatření, k nimž vláda nepřikročila s lehkým srdcem a která byla zamýšlena jenom na dobu největší finanční krise a jichž platnost proto omezila vláda do konce roku 1935, je hladina naší zákonné péče o nezaměstnané, i když všechny vymoženosti novely č. 74/1930 trvale nemohly býti udrženy, daleko nad hladinou, která tu byla předtím, než velká nynější koalice přejala řízení vlády. Také po uskutečnění novelizace gentského systému náklad na gentský systém jest velmi značný, činil v roce 1934 Kč 309,954.961·25 (v roce 1935 až do 10. dubna 73,416.614 Kč, od roku 1930 tedy dohromady 1625,789.258·45 Kč).

Strašná nezaměstnanost vyžaduje od odborových organizací, které jsou pověřeny prováděním státní péče o nezaměstnané, neobyčejně značných hmotných obětí. Aby bylo zabráněno tomu, aby tyto organizace se nezhroutily pod tíhou stále vzrůstajících jejich finančních obětí, učinila vláda řadu administrativních opatření, která mají jejich situaci ulehčiti. Kromě toho musela vláda něko-